

ZAPISI

Marko Kambič

UNIV. PROF. DR. VLADIMIR MURKO KOT ZGODOVINAR

Smrt profesorja Pravne fakultete dr. Vladimirja Murka ni imela odmeva v Zgodovinskem časopisu. Očitno je njegova mnogostranska znanstvena usmerjenost vzrok, da se nihče ni čutil posebej poklicanega, podati kratek obračun Murkovega življenjskega dela na področju zgodovine. S precejšnjo zamudo smo se torej na Katedri za pravnozgodovinske vede odločili, da ob 85-letnici rojstva in 5-letnici smrti vendarle posežemo tudi v sosednja področja in predstavimo Vladimirja Murka kot zgodovinarja, predvsem kot vidnega predstavnika slovenske zgodovine znanosti. Po ožji stroki je bil Murko strokovnjak za finančno pravo. Finančna stroka je ena izmed tistih pravnih strok, ki se naglo spreminjajo, iz katerih so aktualni prispevki praktično lahko zelo pomembni, katere izdelki pa tudi izredno hitro zastarijo in zapadejo pozabi. Poleg kulturnih zanimanj, ki jih je pokojnemu profesorju Murku nedvomno vzbudil že njegov oče, je ta lastnost njegove ožje stroke gotovo tudi vplivala na to, da se je posebno v starejših letih čedalje bolj usmerjal v zgodovinske raziskave. Razumljivo je, da je kot finančni strokovnjak najprej stopil na tla ekonomske zgodovine s knjigo o denarju. Delo na njej ga je napotilo na obdelavo knjige Florjančiča de Grienfelda, s katero se je usmeril v zgodovino znanosti. Pri tem je od zgodovine ekonomskih znanosti prešel na zgodovino drugih, tudi naravoslovnih strok. Zgodovini znanosti se je posvetil z vsem entuziazmom, nasprotujoč mnenjem o neobstoju ali jalovosti starejših slovenske znanosti. Njegova dela so izhajala v najrazličnejših publikacijah, tako da je zelo težko imeti nad njimi pregled. Profesor Murko nedvomno zasluži, da dobi svoje mesto tudi v slovenskem zgodovinopisju, zlasti v zgodovinopisju znanosti.

Tu objavljena bibliografija, ki jo je sestavil Marko Kambič se omejuje na dela historiografskega značaja in na dela širše vsebine, ki imajo pomen tudi za zgodovinopisje.

Sergij Vilfan

I.

Prof. dr. Vladimir Murko se je rodil v Gradcu 4. marca 1906. leta znanemu slavistu, literarnemu zgodovinarju in etnografu Matiji Murku ter njegovi ženi Gabriji, roj. Sernec. Družina se je glede na kraj očetove zaposlitve nekajkrat selila, tako da je Murko že v zgodnji mladosti obiskoval dobre šole in se učil tujih jezikov, kar mu je pozneje zelo koristilo pri njegovem delu. Osnovno šolo in prvi razred gimnazije je končal v Gradcu, nato je od leta 1917 do 1920 živel v Leipzigu. Ko je bil oče imenovan za predstojnika katedre za južnoslovenske jezike in književnosti na Karlovi univerzi, se je družina preselila v Prago, kjer je Murko leta 1924 maturiral na Vinohradski gimnaziji. Nato je dve leti obiskoval praško pravno fakulteto, študij prava pa je končal v Ljubljani 28. oktobra 1928. Po doktoratu leta 1929 je bil krajši čas praktikant na sodišču v Celju, nakar je služboval v Jugoslovanski banki v Zagrebu in Ljubljani. Vmes je odslužil tudi vojaško obveznost. Za ekonomske vede, zlasti finančno stroko, se je specializiral leta 1930—1931 na pravni fakulteti v Parizu in na Institut superieur d'enseignement financier prav tam, leta 1933 pa na Univerzi v Berlinu. Pozneje je služboval pri Mestni hranilnici Ljubljanski, in do leta 1939 pri Zvezi jugoslovanskih hranilnic v Ljubljani.

Na ljubljanski Pravni fakulteti je kot privatni docent začel predavati finančno vedo s pozitivnim finančnim pravom že leta 1935. Leta 1939 je bil imenovan za univerzitetnega docenta, leta 1941 pa so ga izvolili za izrednega profesorja, vendar okupator imenovanja ni potrdil. Izredni profesor je Murko postal leta 1945, redni pa leta 1947. Predaval je javne finance, mednarodne finance in mednarodno finančno pravo. Krajši čas je predaval tudi politično ekonomijo, poleg financ pa je takrat izpraševal še statistiko in ekonomsko politiko. Predaval je na podiplomskih tečajih ljubljanske Pravne in Ekonomske fakultete ter na zagrebški Pravni fakulteti.

V študijskem letu 1950/51 je bil prodekan, v naslednjem pa dekan Pravne fakultete v Ljubljani. V letih 1954 do 1974 je bil predstojnik katedre za pravnoekonomske znanosti. Upokojil se je leta 1976. Leta 1980 mu je ljubljanska univerza podelila naziv zaslužni profesor. Dr. Murko je umrl 11. decembra leta 1986.

Murkovo znanstveno delo obsega 29 samostojnih publikacij (knjig, skript in študij) ter 141 člankov in razprav s področja ekonomije in financ,¹ kjer so pomembni predvsem njegovi prispevki iz teorije davščin, proračuna, javnega kredita, zgodovine denarja in bančništva. Napisal je tudi 91 del² z zgodovinsko tematiko, 44 člankov različne vsebine ter 38 ocen, recenzij in poročil.

O jugoslovanskih financah je Murko kot gost predaval na mnogih tujih univerzah.³ Aktivno je sodeloval na domačih in tujih simpozijih. Znanje nemščine, češčine, francoščine pa tudi italijanščine in angleščine mu je omogočilo objavljanje knjig in člankov v tujini, kjer so o njegovih delih objavili tudi številne recenzije. Bil je član več uglednih mednarodnih strokovnih organizacij.

Poleg svojega znanstvenega dela je bil Murko tudi izredno družbeno dejaven. Opravljal je najrazličnejše funkcije in dela na fakulteti, univerzi, v republiški komisiji za štipendije, sindikatu, nekaj društvih in Slovenski matici. Kot strokovnjak je sodeloval pri delu Republike in Zvezne skupščine. Aktivno je bil tudi v Sekciji za pravno terminologijo pri SAZU.

Prof. dr. Murka upravičeno štejejo za utemeljitelja slovenske akademske javno-finančne in finančno-pravne vede.⁴ Za vse, ki so pisali o Murku,⁵ je značilno, da ugotavljajo tudi njegov pomen in zasluge na področju zgodovine slovenske znanosti, vendar nihče izčrpneje ne prikaže in analizira njegovega dela na tem področju.

II.

Murko že na področju svoje primarne stroke ni bil nikoli ozek specialist, ampak je v svojih delih obravnaval vsa pomembnejša področja finančne vede in finančnega prava. Bil je izredno izobražen in razgledan. Njegovo zanimanje in znanstvena žilica sta presegala hitro se spreminjajoče področje finančnega prava.

S svojimi deli je posegal na najrazličnejša področja.⁶ Iz tega sklopa izstopajo dela z zgodovinsko tematiko, predvsem s področja zgodovine slovenske znanosti.

Za razvoj Murkove osebnosti je gotovo zaslužen njegov oče, ki je bil znanstvenik evropskega formata. Mlademu sinu je vzbudil zanimanje za humanistične vrednote, znanstveno delo in nedvomno tudi narodno zavest. Že v mladosti je Murko s foto- in fonografskim aparatom spremljal očeta na potovanja v Novopazarski Sandžak (del v današnji Črni Gori), kjer mu je pomagal zbirati in opisovati srbohrvaško narodno epiko. Leta 1930 je bil z očetom na znanstvenem potovanju po zahodni Srbiji, vzhodni Bosni, Hercegovini in Črni Gori.⁷

Murkov odnos do zgodovine se je razvijal postopno, tako da lahko njegova dela, ki obravnavajo zgodovinsko tematiko, razdelimo na več skupin.⁸ Nagnjenje k zgodovini opisuju je izstopalo že na začetku njegove znanstvene poti.

Kar simboličen je podatek, da Murkov prvi objavljeni članek (leta 1927) posega v zgodovino (Razvoj jugoslovanskih borz).⁹ Leta 1934 je Murko služboval v Mestni hranilnici ljubljanski. Razstava, ki jo je takrat priredila hranilnica, je bila verjetno povod za dva zanimiva članka, Pomen Mestne hranilnice Ljubljanske za gospodarski procvit Ljubljane¹⁰ ter Mestna občina in hranilnica ljubljanska.¹¹

¹ Prikaz njegovih najpomembnejših del s področja financ in finančnega prava: J. Rovani: Ob sedemdesetletnici prof. dr. Vladimira Murka, Zbornik znanstvenih razprav 37/1978, str. 24–26.

² Sem so všteta tudi dela drugih bibliografskih enot, ki posegajo v zgodovino.

³ Med najpomembnejšimi: Pravne fakultete v Hamburgu, Pragi, Varšavi, Gradcu, Fakulteta za gospodarske in socialne vede v Kölnu, Frankfurtu, Bochumu, Mannheimu in Tehniška fakulteta v Berlinu.

⁴ A. Bajt, Zasluzni profesor dr. Vladimir Murko, Pravniki, 42/1987, št. 3–4, str. 256.

⁵ Življenje in delo prof. dr. Vladimira Murka obravnavajo: Jože Rovani, Ob sedemdesetletnici (kot v op. 1), str. 23–26 (predvsem kot finančnega strokovnjaka), Aleksander Bajt, Zasluzni profesor (kot v op. 4), str. 255–266; Anton Slodnjak, Prof. dr. Vladimir Murko. Sedemdesetletnica, Naši razgledi, 25/1976, št. 5, str. 121 (v krajšem članku opozarja na Murkove študije o starejših slovenskih znanstvenikih ter na njegove članke in razprave življenjepisne, jezikovne in zgodovinske vsebine), Eman Pertl, Prof. dr. Vladimir Murko (1906–1986), Mohorjevi koledar 1988, Celje 1987, str. 144–145. V dnevnem tisku so o Murku napisali krajše sestavke ob njegovih jubilejih oziroma smrti: Jože Rovani, Metka Vrtnjak, Božidar Borko, Sandi Sitar; ob donaciji Murkove knjižnice pa Mitja Novak.

⁶ Glej M. Kambič: Bibliografija dr. Vladimira Murka – Različna tematika, Ljubljana 1990 (delo je skupaj s celotno bibliografijo na vpogled v knjižnici Pravne fakultete v Ljubljani).

⁷ »Murko je o očetovih raziskovanjih in študijah poročal in opisal bogato, dandanes poveljni izgubljeno gradivo, ki ga Matija Murko ni docela izkoristil za svoje temeljno delo o srbohrvaški narodni epiki Tragom srpskohrvatske narodne epike (Zagreb 1951). Opisal je tudi očetovo znanstveno korespondenco in prevedel njegove spomine ter sestavil bibliografijo njegovih del o srbohrvaški narodni epiki.« (A. Slodnjak, Prof. dr. Vladimir Murko. Sedemdesetletnica, v: Naši razgledi, 5/1976, str. 121).

⁸ a) Zgodovinska tematika kot uvod ali posebno poglavje v delih ekonomske in finančne stroke; b) Samostojna zgodovinska dela s področja ekonomije in financ; c) Starejši slovenski znanstveniki in njihov prispevek k evropski kulturi; d) Josip Ressel; e) Različna tematika (s poudarkom na slovenstvu); f) Ocene del z zgodovinsko tematiko.

⁹ Glej bibliografijo na koncu članka (dalje Bibliografija), št. 1.

¹⁰ Bibliografija, št. 4.

¹¹ Bibliografija, št. 6.

Z zgodovinsko tematiko se je začel ukvarjati tudi v svojih delih iz finančnega prava, ko je moral tu in tam po načelih stroke in metodologije osvetliti zgodovinsko ozadje obravnavane snovi. Kot značilen primer iz zgodnje dobe Murkovega ustvarjanja navajam njegovo knjigo Vrednostni papirji (iz leta 1938),¹² katere zadnje poglavje še danes velja za zelo koristen prispevek k zgodovini vrednostnih papirjev.

Vesetje do zgodovinskega preučevanja in obilo zgodovinskega materiala, ki se mu je nabral ob študiju ekonomije in financ, je verjetno še povečalo njegovo zanimanje, tako da je leta 1943 pri Slovenski poljudnoznanstveni knjižnici »Svet« v Ljubljani izdal knjigo z naslovom Denar,¹³ ki je pri nas prvo večje delo, posvečeno zgodovini in tedanjemu stanju denarja in denarništvu na splošno, še posebej pa v Sloveniji. Knjiga ne prinaša bistveno novih ugotovitev, je pa še danes zanimiva in uporabna. V uvodu je naveden seznam (predvsem) Slovencev, ki so pisali o denarju. Tu je avtor postal pozoren na staro knjigo o narodnem gospodarstvu in numizmatiki Ivana Štefana Florjančiča de Grienfelda in jo leta 1946 obdelal v Zborniku znanstvenih razprav ljubljanske Pravne fakultete v študiju z naslovom K dvestopetdesetletnici pomembne narodnogospodarske knjige I. Štefana de Grienfeld: Bos in lingua sive discursus academicus de pecuniis vetero-novis.¹⁴

Prav ob študiju gradiva za ti dve knjigi je Murko naletel na še neodkrita slovenske pravnike in druge učenjake¹⁵ ter spoznal, da se Slovenci ne zavedajo dovolj bogastva svoje stare literature. Njegovo ugotovitev najbolje ilustrira citat iz omenjenega članka: »V svoji preveliki skromnosti smo imeli Slovenci o marsikateri panogi svojega kulturnega življenja prenizko mnenje. Morda je nekaj vplivala naša maloštevilčnost, morda tudi nezadostno zanimanje tujine za naše literarne zaklade, da se nismo dovolj zavedali bogastva svoje stare literature. Pri tem seveda ne mislim le na dela, pisana v slovenščini, ki so v glavnem raziskana in znana, marveč predvsem na strokovna in znanstvena dela Slovencev, pisana v tujih jezikih, zlasti na začetku Novega veka tja do konca 18. stoletja, ko pač slovenski znanstvenik ni mogel računati z zadostnim zanimanjem svojih sonarodnjakov za znanstveno delo, ker pač ni bilo dovolj domačih interesentov. Če so tedaj pisali številni učeni Slovenci v tujih jezikih, zlasti v latinščini, nemščini in italijanščini, se tega dejstva ne smemo sramovati, ker so v istem času pisali v teh jezikih tudi člani drugih malih in večjih narodov; nasprotno se moramo zanimati za vse te ljudi in njih dela in jim priboriti ne le v lastni, marveč tudi v svetovni literarni zgodovini mesto, ki so ga s svojimi deli zaslužili.«¹⁶ Tako je Murko preko preučevanja zgodovine gospodarstva in financ prišel na široko in dokaj neraziskano področje zgodovine slovenske znanosti, kateri pa se je lahko popolnoma posvetil šele v sedemdesetih letih.

Med leti 1945 in 1970 je sicer zbiral podatke o slovenskih znanstvenikih, vendar jih je večino hranil za kasnejšo obdelavo. Kljub temu je bilo to obdobje njegovega zgodovinopisja zelo plodno. Murko je objavil nekaj člankov, ki so se v celoti ali pretežno ukvarjali s finančno in ekonomsko zgodovino (Zgodovina javnih denarnih zavodov,¹⁷ Nastanek državnih podjetij v Jugoslaviji,¹⁸ Zgodovina jugoslovanskih državnih dolgov,¹⁹ Die Entwicklung und der gegenwärtige Stand der jugoslawischen Einkommenbesteuerung).²⁰ Poleg tega je napisal več poljudnih zgodovinskih člankov: Oražnov dijaški dom, njegova zgodovina in delovanje,²¹ Zemeljski plin na Ljubljanskem barju,²² Čehi in naše planine,²³ Dokaz o starosti šentjernejskih konjskih dirk²⁴ in nekaj člankov s področja filatelije, ki pa tudi posegajo v zgodovino.²⁵

Več pozornosti moramo v tem obdobju Murkovega ustvarjanja posvetiti nekaterim njegovim delom, ki imajo pomen za slovensko narodnostno zgodovino ter njegovemu zagnanemu in izjemno natančnemu preučevanju življenja in dela izumitelja Josipa Resslera.

¹² Bibliografija, št. 7.

¹³ Bibliografija, št. 9.

¹⁴ Bibliografija, št. 10; v študiju o Florjančičevi knjigi je Murko objavil tudi naslove »domnevno« 45 pravnških in deloma ekonomskih del iz 17. in 18. stoletja, ki so jih pripisovali Slovencem. Kasneje je odkril nekaj izmed teh pogrešanih knjig in še več njemu tedaj neznanih.

¹⁵ »Dosele je pri nas prevladovalo mnenje, da Slovenci po Pegiju, ki ga je odkril prof. Polec, v 17. in 18. stoletju nismo imeli nobenih pravnikov izvemši Pelzhofferja... Pri zbiranju gradiva za svojo knjigo »Denar« pa sem naletel na toliko del, ki govorijo o denarju, pa tudi o drugih gospodarskih in pravnih vprašanjih, da sem ves začuden ugotovil: Slovenci smo imeli v tem času celo vrsto pravnikov in drugih piscev, ki so obdelali tudi vse državoslovne in gospodarske vede.« Prav tam, str. 70, 71.

¹⁶ V. Murko, prav tam, str. 69.

¹⁷ Bibliografija, št. 11.

¹⁸ Bibliografija, št. 12.

¹⁹ Bibliografija, št. 27.

²⁰ Bibliografija, št. 28.

²¹ Na tem mestu opozarjam še na članek iz zgodnejšega obdobja Murkovega ustvarjanja: Kako so silili samce k ženitvi (1940) — Bibliografija, št. 8.

²² Bibliografija, št. 14.

²³ Bibliografija, št. 16.

²⁴ Bibliografija, št. 17.

²⁵ Bibliografija, št. 24.

²⁶ Bibliografija, št. 15, 25, (39).

Najpomembnejši članek iz prvega sklopa nosi naslov O neznanih in pozabljenih Slovencih na Madžarskem (objavljen leta 1961 v publikaciji Prekmurški Slovenci v zgodovini).²⁷ Že leta 1948 je Murka začudilo dejstvo, da so na madžarski obmejni postaji Murakeresztur kmetje govorili slovensko. Domneval je, da gre za prebivalce okrog bližnjega Šurda. Poglobil se je v problematiko in ugotovil, da v tedanji literaturi (predvsem v delih J. Maučeca in V. Novaka) ni podatkov o »najdenih« Slovencih. Murko je o svojem odkritju sestavil poročilo za Inštitut za narodnostna vprašanja. Leta 1960 pa ga je vest, da žive na Madžarskem samo porabski Slovenci, spodbudila k podrobnejši zgodovinski, narodopisni in statistični raziskavi, katere rezultate je predstavil v omenjeni poglobljeni študiji. Delo je zanimiv prispevek k zgodovini slovensko-madžarskih nacionalnih odnosov.²⁸ K prvemu sklopu lahko prištejemo še članka Jugoslavlani med pobudniki tržaškega zavarovalstva,²⁹ Vloga posameznih narodnosti v gospodarski zgodovini Trsta³⁰ in še poznejši članek Slovenski meščani v Vidmu leta 1452 in pozneje,³¹ v katerem (po Antonu Urbanu) opisuje Slovensko bratovščino sv. Hieronima iz Vidma in z njo nekdanjo vlogo Slovencev v tem mestu.

O izumitelju Josipu Ressleru je Murko napisal kar 30 člankov in eno knjigo. Dobre je poznal nemško (oziroma avstrijsko), češko in slovensko kulturo, iz katerih je izhajal tudi Ressel. Poglobil se je v njegove gospodarske nazore, zaradi česar je verjetno tudi tako uspešno prikazoval in razlagal njegove izume. Ressler je Murko obdelal celovito in izredno izčrpno (kot vsestranskega izumitelja, gozdarja, ekonomista, ladjarja, njegovo življenje, prednike in potomce...). Prvi krajši članek o Ressleru je objavil leta 1953, leta 1957 pa je izdal knjigo z naslovom Josip Ressel — življenje in delo.³² Tudi po izdaji knjige je z objavami (do leta 1982) opozarjal javnost na Res-slove zasluge, čeprav nove podatke prinaša le manjše število poznejših člankov.

Ko je Murko leta 1976 odšel v pokoj, se je skoraj popolnoma posvetil raziskovanju slovenske kulturne in znanstvene zgodovine. Že leto prej je ob petdesetletnici ljubljanske Univerze opisal pričetke pravnega študija in pravne znanosti pri Slovencih.³³ S krajšim člankom Delovanje Slovencev na tujih univerzah (do konca 18. stoletja)³⁴ ter Kepler in Slovenci³⁵ (drugi del članka nosi naslov Naša misel na tujih univerzah)³⁶ je pokazal, da se je odločil za resen študij snovi, katere skupni imenovalec je »Prispevek slovenskih znanstvenikov k Evropski kulturi«. Do leta 1980 je sledilo še več del,³⁷ s katerimi je osvetljeval to tematiko in ki so napovedovala kulminacijo po letu 1980. Med njimi je omembe vredna študija o starejših slovenskih astronomih.³⁸ V njej Murko po kronološkem redu obravnava 36 astronomov, rojenih na Slovenskem, od Hermana s Koroškega (12. stoletje) do Jurija Vege. Pomemben je tudi članek Slovenski predavatelji na tujih univerzah do leta 1800,³⁹ kjer je na kratko opredelil 205 slovenskih visokošolskih učiteljev (pravnikov, teologov, filozofov, filologov, matematikov, fizikov, medicincev, astronomov, slikarjev, glasbenikov), ki so delovali na tujih univerzah do konca 18. stoletja.

Največji strokovni pomen ima gotovo Murkovo nikoli objavljeno⁴⁰ Poročilo za Raziskovalno skupnost Slovenije⁴¹ (Starejši slovenski pravniki in visokošolski učitelji, Ljubljana 1980, 50 tipkanih strani). Tu je popisal rezultate svojega dotedanjega dela in novih raziskav na Dunaju (dva meseca), v Gradcu (14 dni), Innsbrucku in Salzburgu (14 dni). Pri študiju se ni omejil samo na pravnike iz slovenskih dežel, ki so delovali in ustvarjali v Avstriji, ampak je preučeval tudi učenje drugih strok.⁴²

²⁷ Bibliografija, št. 42; »Osvetliti skuša slovenske naselbine »onstran prekmurske meje« ob Porabju posebno v Zalski in Somodski županiji... Dandanes se uveljavlja mnenje, da ne gre pri tem za Slovence ampak za kajkavske Hrvate. Kljub temu bi bila naloga manjšinskega inštituta in drugih sorodnih institucij, da preiščejo, koliko je bilo v Murkovi razpravi resnice in koliko zmot.« Anton Slodnjak, op. cit., str. 121.

²⁸ Povzeto po: Metka Vrbnjak, Sedemdeset let dr. Vladimirja Murka, v: Vestnik, Murska Sobotica 23/1976, št. 12.

²⁹ Bibliografija, št. 22.

³⁰ Bibliografija, št. 23.

³¹ Bibliografija, št. 85.

³² Bibliografija, št. 33.

³³ Bibliografija, št. 49.

³⁴ Bibliografija, št. 53.

³⁵ Bibliografija, št. 56.

³⁶ Bibliografija, št. 58.

³⁷ Bibliografija, št. 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 74.

³⁸ Starejši slovenski znanstveniki in njihova vloga v evropski kulturni zgodovini. Astro-nomi, Bibliografija, št. 67.

³⁹ Bibliografija, št. 74.

⁴⁰ Poročilo vsebuje mnogo ugotovitev, ki jih je avtor do tedaj že predstavil v tisku, vse nove izsledke pa je objavil v kasnejših delih.

⁴¹ Gre za poročilo o izvršitvi raziskovalne naloge Starejši slovenski pravniki in visokošolski učitelji in hkrati poročilo o porabi dvomesečne štipendije za izpopolnjevanje s temo Slovenski pravniki na pomembnih mestih; izvod je dostopen v NUK.

⁴² Nanje je postal pozoren že, ko jih je slučajno odkril ob iskanju starih pravnikov in ekonomistov. Mnogo učenjakov pa se je itak ukvarjalo z več znanstvenimi področji (npr. Bernhard Perger — humanist, matematik, astronom in pravnik).

Razveseljivo je, da so tu vsaj delno opisani tudi viri, ki jih Murko v bolj poljudno pisanih prispevkih ne navaja v tolikšni meri. Na Dunaju je gradivo preučeval predvsem v Univerzitetnem arhivu, kjer je prebiral razne publikacije o zgodovini dunajske Univerze, o njenih strokah oziroma fakultetah in profesorjih, o številnih disertacijah in tezah kandidatov iz Slovenije. Pregledal je tudi še neobjavljene matrice o vpisih študentov, kjer so navedeni poleg univerzitetnih funkcionarjev tudi študenti iz naših krajev ter podatki o študentih, ki so pozneje postali univerzitetni učitelji. Precej podatkov o slovenskih profesorjih je našel v univerzitetnih šematizmih in almanahih. V dunajski Univerzitetni in Nacionalni knjižnici je preučeval predvsem kataloge, kjer je iskal do tedaj neznana dela slovenskih avtorjev. Največ pozornosti je posvetil najdenim pravniskim spisom. Razno gradivo je preučeval tudi v knjižnici Theresianuma,⁴³ v knjižnici Škotske gimnazije, Inštitutu za klasično filologijo in Inštitutu za zgodovino medicine.⁴⁴ V Innsbrucku je odkril več do tedaj neznanih starih knjig. Omenimo samo Štrasburško pravniško disertacijo Bohoričevega sina Petra iz leta 1623. Nabral je tudi precej novega gradiva o profesorjih Jelencu, Lenacu, Pogačniku, Sorčanu, J. Kopaču in o pravnikih Kopaču,⁴⁵ J. Kranjcu ter tehniku Klemenčiču. V Salzburgu je odkril več slovenskih profesorjev in disertacij Slovencev, pa tudi veliko študentov iz Slovenije. Obilo gradiva je Murko našel tudi v Gradcu. V poročilu so navedene zbirke matrik, knjige in drugo gradivo (skupaj s podatki, kje se kaj nahaja), ki vsebuje za Slovence izredno zanimive podatke, zato je koristen pripomoček za vse, ki bodo nadaljevali raziskave. Murko opozarja tudi na potrebnost podobnih raziskav v severni Italiji, na Češkoslovaškem in Madžarskem (od koder je tudi predstavil nekaj začetnih odkritij). Iz poročila vidimo, da je Murko dobro poznal vire in avtorje, ki so se s to tematiko ukvarjali že pred njim.

V nadaljevanju poročila se Murko ukvarja z udeležbo Slovencev pri ustanavljanju in delovanju visokošolskih zavodov.⁴⁶ Zadnja polovica poročila obravnava delež Slovencev v zgodovini posameznih znanosti po sistematični: pravna znanost, ekonomske vede s financami, medicina, zgodovina naravoslovja in tehnike (astronomija, meteorologija, klimatologija, matematika, fizika, statika, mehanika, mineralogija), znanosti filozofske fakultete (filozofija, filologija, zgodovina, geografija in kartografija, latinska pesniška in ostala literatura, glasba,⁴⁷ stavbarstvo in slikarstvo, teološka literatura). Predstavljeni so znanstveniki, ki jih je Murko že obdelal, pa tudi do tedaj neznan znanstveniki, ki so delovali do leta 1800, predvsem na visokošolskih zavodih nekdanje Avstro-Ogrske, deloma že pri ustanavljanju, pozneje pa kot rektorji in univerzitetni učitelji. Gradivo zajema zlasti tiskana dela, nekaj rokopisov ter teze in disertacije kandidatov iz slovenskih dežel. Navedeni viri nudijo obilo snovi za zgodovinarje vseh naštetih strok.

Istega leta kot poročilo je Murko napisal za znanstveni simpozij v Zagrebu referat Razvoj ekonomske misli u Slovenaca od 15—20 stoljeća. Naslednje leto ga je znatno razširil in objavil v Ekonomski reviji.⁴⁸ Avtor najprej obdela ekonomske pisce iz 17. in 18. stoletja (J. Wohinz, I. Stefan Florjantič, A. Purgstall, Janez S. Breckerfeld, Franc H. Rakovec-Raigersfeld, Theodor von Cronstein), nato sledijo številni poznejši avtorji najrazličnejših ekonomskih del (ekonomski teoretiki v predvojni Jugoslaviji, ekonomska politika, ekonomska zgodovina, javne finance, denar, kredit, podjetništvo, zavarovalništvo...). Delo je prva celovita predstavitev zgodovine slovenske ekonomske teorije.

Ob obsežnem študiju starih slovenskih znanstvenikov je Murko naletel tudi na številna dela s področja kemije in farmakologije. Njihov seznam je predstavil v članku Starejša kemijska dela iz Slovenije.⁴⁹

Murko je bil tudi vnet zagovornik trditev, da slovenščina ni bila zaničevan jezik, ki so ga govorili samo kmetje in duhovščina. Zbral in objavil je do tedaj odkrita dejstva, ki so dokazovala, da je bila slovenščina cenjen jezik, ki »so ga uporabljali celo vladarji tja do nemškega cesarja...«.⁵⁰ To tematiko je predstavil samostojno,⁵¹ večkrat pa tudi kot uvod v članke in predavanja o starih slovenskih učenjakih.

⁴³ Tu je ugotovil, da je bil njegov rektor Theodor von Cronstein po rodu iz Slovenske Bistrice in da se je prej pisal Kravina.

⁴⁴ Tu je odkril, da univerzitetni šematizmi navajajo slavnega medicina J. K. M. Zagarja po letu 1785 pa vse do leta 1812 kot zdravnika v Jihlavi.

⁴⁵ O njem je pisal že leta 1977, glej Bibliografija, št. 70, 71.

⁴⁶ Celu v ameriškem Matapeju odkrije kot rektorja tamkajšnjega koleglja Slovenca Marka Antona, umrlega leta 1717.

⁴⁷ Na tem mestu opozarjam na članek »Neznani« skladatelj Gabrijel Plavec, Bibliografija, št. 75.

⁴⁸ Bibliografija, št. 81.

⁴⁹ Bibliografija, št. 87; 29 naslovov je navedenih iz knjige Primoža Simonitija, *Sloveniae scriptores Latini recentioris aetatis* (Zagreb—Ljubljana 1972); poleg teh navaja še 6 naslovov, ki jih je odkril sam. Naj na tem mestu povem, da Murko v svojih delih pogosto omenja obe Simonitijevi bibliografiji. Njegovo knjigo Humanizem na Slovenskem in slovenski humanisti do srede 16. stoletja (Slovenska matica, Ljubljana 1979) je zelo pohvalno ocenil v domačem in tujem tisku (glej Bibliografija, št. 76 in 80).

⁵⁰ Murko v uvodu k članku Slovenski meščani v Vidmu, Bibliografija, št. 85.

⁵¹ Nekaj podatkov o nekdanji vlogi slovenščine, Bibliografija, št. 88.

Svoj zgodovinski opus je Murko sklenil leta 1985 z obširnimi člankom (v dveh delih) O starejših slovenskih pravnikih.⁵² V uvodu na splošno razpravlja o zgodovini slovenske znanosti in umetnosti ter navaja tudi najpomembnejša dela, ki jih je uporabil kot vodilo pri raziskavah. Sledi življenje in delo posameznih pravnikih. Drugi del predstavlja kanonsko pravo in njegove predavatelje, pravniške disertacije, ivoniste in za zaključek še slovenščino v raznih listinah s pravno vsebino.

Murko je napisal več gesel za Enciklopedijo Jugoslavije (predvsem o zgodovini slovenskih financ), za Slovenski biografski leksikon in Leksikon Cankarjeve založbe, sodeloval pa je tudi pri pripravi Enciklopedije Slovenije.⁵³

Prof. dr. Vladimir Murko se je s svojim bogatim in plodnim delom uvrstil med vidne predstavnike slovenske zgodovine znanosti. Uspelo mu je zbrati številne nove podatke o slovenski kulturni zgodovini in o slovenskih znanstvenikih številnih strok. Obdelava življenja in dela starejših slovenskih znanstvenikov je pripomogla k poznavanju starejše slovenske znanstvene in kulturne zgodovine, ki je bila do tedaj v številnih strokah zanemarjena ali celo neznana in zato napačno tolmačena.⁵⁴

Murkov namen ni bil raziskati celotno slovensko zgodovino znanosti. Pri preučevanju zgodovine slovenskih znanstvenikov⁵⁵ se je načelno omejil na čas do leta 1800.⁵⁶ Želel je opozoriti na bogato snov, ki čaka, da jo odkrijejo in obdelajo znanstveniki posameznih strok. Njegovo delo je spodbuda in izhodišče za zgodovinske raziskave na najrazličnejših znanstvenih področjih.⁵⁷

Murko je želel svoja odkritja predstaviti čim širšemu krogu ljudi. Zato člankov ni objavljajl samo v strokovnem tisku, ampak tudi v dnevnikih, revijah in sindikalnih glasilih po vsej Sloveniji. Predaval je v raznih klubih in društvih, na radiu in televiziji. Objavljajl in predaval je tudi v tujini (predvsem v zamejstvu) in s tem krepil slovensko narodno zavest. Zanos in želja po popularizaciji in iz tega izvira-joči poljudni način podajanja snovi so vzrok, da nekatere navedbe niso podkrepjene s citiranjem virov.⁵⁸

Zasluge prof. dr. Vladimira Murka na področju zgodovine so nedvomno velike. Pripomogel je k spoznanju, da je slovenski narod kljub izredno težkim razvojnim pogojem ustvaril številne kulturne in znanstvene vrednote, in s tem prispeval bogat delež k razvoju evropske kulture. Dr. Murka bomo cenili kot pomembnega ekonomskega in finančnega zgodovinarja, vzornega Resslerjevega biografa ter navdušenega raziskovalca slovenske kulturne in znanstvene zgodovine.

Svoje delo s področja zgodovine je Murko želel zaokrožiti s knjigo o starih slovenskih znanstvenikih (predvsem pravnikih in ekonomistih), v kateri bi zbral vsa dotedanja in dodal še nova (neobjavljena) odkritja. Ker je mnogo podatkov hranil samo v spominu, njegovega dela žal ne bo mogoče kmalu dovršiti. Možno in zaželeno pa bi bilo sistematično zbrati vse pomembnejše Murkove izsledke in jih izdati v posebni publikaciji.

⁵² Bibliografija, št. 90.

⁵³ Za pripravljano Enciklopedijo Slovenije je sestavil seznam 1100 (tisoč sto) slovenskih piscev iz ekonomskih ved. Z uredništvom za tehnične in naravoslovne vede enciklopedije je sodeloval tudi z nasveti o uvrstitvi starejših naravoslovcev in ekonomistov v alfabetařij.

⁵⁴ Nujno bi bilo, da najpomembnejše in zanesljive ugotovitve o vlogi Slovencev in njihovem prispevku k evropski kulturi dobijo svoje mesto tudi v učbenkih, enako podatki o nekdanji vlogi slovenščine.

⁵⁵ Za slovenske znanstvenike šteje Murko znanstvenike »iz naših krajev«, ki so pisali doma in na tujem v tujih jezikih. Ponekod je v razprave uvrstil tudi osebe, ki so bile v Sloveniji samo rojene.

⁵⁶ »Rad bi pripomnil, da se v svojih študijah omejujem zgolj na pisce do konca 18. stoletja, a je že to delo tako obsežno (deloma zaradi raztresenosti gradiva, deloma zaradi mnogo večjega števila avtorjev, kot pa sem domneval), da ga en sam človek ne zmore...«, Murko v Starejši slovenski znanstveniki in njihova vloga v evropski kulturni zgodovini. Astronomi, str. 14, glej Bibliografija, št. 67.

⁵⁷ Murkova odkritja dajejo mnogo snovi za seminarske, diplomske, magistrske naloge in disertacije, ki bi morale temeljiteje preučiti zgodovino posameznih strok.

⁵⁸ Viri, iz katerih je črpal snov, so še najbolj razvidni iz njegovega poročila Raziskovalni skupnosti. Osvetljuje tudi način in metodo njegovih ostalih raziskav. Kljub temu bo pri sprejemanju posameznih Murkovih odkritij potrebno pomisliti tudi na njegov lastni pridržek: »Zavedam se, da moji podatki niso morda vedno povsem natančni, ker se pač včasih tudi zanesljivi viri medsebojno razlikujejo, marsikaterega podatka pa v tem kratkem času ni bilo mogoče preveriti spričo raztresenega gradiva.« (Iz predavanja v PEN klubu v Ljubljani 25. 10. 1973.)